

THE DEPARTMENT FOR ARCHIVES AND RECORDS KEEPING  
OF THE MINISTRY OF JUSTICE OF REPUBLIC OF BELARUS

BELARUSIAN ARCHIVAL SCIENCE AND RECORDS  
MANAGEMENT RESEARCH INSTITUTE

ARCHEOGRAPHICAL COMMISSION

**THE BELARUSIAN  
ARCHEOGRAPHICAL  
YEAR-BOOK**

Founded in 2000

Volume 12

Minsk  
2011

ДЭПАРТАМЕНТ ПА АРХІВАХ І СПРАВАВОДСТВУ  
МІНІСТЭРСТВА ЮСТЫЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

БЕЛАРУСКІ НАВУКОВА-ДАСЛЕДЧЫ ІНСТЫТУТ  
ДАКУМЕНТАЗНАЎСТВА І АРХІЎНАЙ СПРАВЫ

АРХЕАГРАФІЧНАЯ КАМІСІЯ

# БЕЛАРУСКІ АРХЕАГРАФІЧНЫ ШТОГОДНІК

Заснаваны ў 2000 годзе

Выпуск 12

Мінск  
2011

УДК 930.25(476)(058)

У дванаццатым выпуску «Беларускага археаграфічнага штогодніка» друкуюцца матэрыялы па археаграфіі, архівазнаўстве, крыніцазнаўстве, кадыкалогіі, тэксталогіі і гісторыі дзяржаўных устаноў. Публікуюцца дакументы па сярэдневяковай, новай і найноўшай гісторыі Беларусі, агляды архіўных фондаў і іншыя матэрыялы.

Прызначаны для архівістаў, гісторыкаў, краязнаўцаў, філолагаў.

Рэкамендавана да друку Вучоным саветам БелНДІДАС

Рэдакцыйная калегія:

Э. М. САВІЦКІ (галоўны рэдактар), У. І. АДАМУШКА,  
Г. Я. ГАЛЕНЧАНКА, В. А. ГАПАНОВІЧ, С. У. ЖУМАР, Д. У. КАРАЎ,  
У. К. КОРШУК, В. А. КОСМАЧ, У. П. КРУК, М. В. ЛАРЫН (Расія),  
І. Б. МАЦЯШ (Украіна), В. Л. НАСЕВІЧ, Ю. У. НЕСЦЯРОВІЧ,  
В. С. ПАЗДНЯКОЎ (адказны сакратар), А. Я. РЫБАКОЎ,  
І. В. САВЕРЧАНКА, А. М. САРОКІН, В. Д. СЕЛЯМЕНЕЎ,  
В. У. СКАЛАБАН, У. В. ФЯДОСАЎ, М. Ф. ШУМЕЙКА

У адпаведнасці з загадам Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 4 ліпеня 2005 г. № 101 (у рэдакцыі загада Вышэйшай атэстацыйнай камісіі Рэспублікі Беларусь ад 2 лютага 2011 г. № 26) «Беларускі археаграфічны штогоднік» уключаны ў Пералік навуковых выданняў Рэспублікі Беларусь для апублікавання вынікаў дысертацыйных даследаванняў па гістарычных навуках

© БелНДІДАС, 2011

А. І. Буча,

аспірант кафедры гісторыі паўднёвых і заходніх славян  
гістарычнага факультэта БДУ, магістр гістарычных навук;  
e-mail: buchaandrei@yandex.ru

### МАТЭРЫЯЛЫ АБ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ БЕЛАРУСКАЙ ДЫЯСПАРЫ Ё ЧЭХАСЛАВАКІ (1921—1935) У ФОНДАХ НАЦЫЯНАЛЬНАГА АРХІВА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Міжваенны перыяд стаў якасна новым этапам у жыцці беларускай дыяспары. Менавіта ў гэты час за мяжой з'яўляюцца беларускія нацыянальныя арганізацыі, адбываецца згуртаванне беларускага насельніцтва на чужыне вакол ідэі беларускай дзяржаўнасці. Адным з цэнтраў, дзе праходзілі вышэйадзначаныя працэсы, з'яўлялася Чэхаславацкая Рэспубліка (ЧСР). У гэтай краіне ў 1920—1930-я гг. пражывала значная колькасць беларусаў. Асабліва спцо беларускай дыяспары ў ЧСР з'яўляўся высокі адукацыйны ўзровень яе прадстаўнікоў (90% былі студэнтамі ВНУ, астатнія — прадстаўнікамі эміграцыйнага ўрада БНР, а таксама розных палітычных партый). Дадзены факт і абумовіў актыўную грамадска-палітычную пазіцыю беларусаў у ЧСР, што выявілася ў стварэнні шматлікіх суполак і таварыстваў, выданні часопісаў, прадуктыўнай навуковай дзейнасці, актыўным супрацоўніцтве з рускай і ўкраінскай дыяспарамі.

Вывучэннем грамадска-палітычнай дзейнасці беларускай дыяспары ў ЧСР (1921—1935) займаліся навукоўцы як у Беларусі, так і за яе межамі. Сярод беларускіх даследчыкаў трэба адзначыць У. Ляхоўскага, працы якога прысвечаны агульнаму разгляду грамадска-палітычнай дзейнасці беларускай дыяспары ў ЧСР у міжваенны перыяд [3; 4]. Сярод замежных публікацый трэба вылучыць даследаванні чэхаславацкай навукоўцы Д. Каленоўскай аб жыцці беларускай эміграцыі ў ЧСР (1918—1939) [44], украінскіх гісторыкаў В. Зубко і В. Ямковай аб беларуска-ўкраінскім культурным і навуковым супрацоўніцтве ў ЧСР [1; 2; 43]. Але грамадска-палітычная дзейнасць беларускай дыяспары ў ЧСР (1921—1935) да гэтага часу не стала прадметам комплекснага даследавання з дэталёвым вывучэннем усіх аспектаў праблемы (колькаснага і якаснага складу дыяспары, дзейнасці прасавецкіх арганізацый, удзелу прадстаўнікоў дыяспары ў міжнародных акцыях і мерапрыемствах). У сувязі з гэтым высокую каштоўнасць прадстаўляе адносна шырокае кола архіўных матэрыялаў Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь (НАРБ), зварот да якіх дапаможа праліць святло на шмат якіх старонкі гісторыі беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі ў 1920-я — першай палове 1930-х гг. Вывучэнне гэтых дакументаў, праведзенае аўтарам дадзенага даследавання ў НАРБ на працягу некалькіх гадоў, дазваляе гаварыць аб наяўнасці шэрагу дакументаў, якія да сённяшняга дня былі незапатрабаванымі і не знаходзіліся ў навуковым ужытку. Таму ёсць патрэбнасць прадставіць кароткі агляд даследаваных ар-

хіўных фондаў і спраў НАРБ па гісторыі грамадска-палітычнай дзейнасці беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі (1921—1935).

Крыніцы НАРБ па вывучаемай праблеме варта падзяліць на чатыры групы: 1) матэрыялы справаводства: а) арганізацыйна-распарадчая дакументацыя; б) улікова-кантрольная дакументацыя; в) справаздачная дакументацыя; 2) публіцыстычныя творы; 3) эпістальярныя крыніцы; 4) перыядычны друк [42].

**Дакументы справаводства.** Яны з'яўляюцца найбольш маштабнай і інфармацыйна насычанай групай крыніц. Таму дадзеная група падзелена на тры падгрупы.

*Арганізацыйна-распарадчая дакументацыя.* Да яе адносяцца статуты Беларускай рады ў Празе [27] і Аб'яднання беларускіх студэнцкіх арганізацый (АБСА) [41], дэкларацыя Таварыства студэнтаў беларусаў і маларосаў «Адзінства рускай культуры» [23]. Гэтыя дакументы даюць уяўленне аб задачах, формах і метадах дзейнасці дадзеных арганізацый. Так, напрыклад, згодна статуту, АБСА абавязвалася абараняць беларускае студэнцтва перад уладамі ў публічным жыцці, у міжнародных і дабрачынных студэнцкіх і грамадскіх арганізацыях.

Сярод інфармацыйна-даведачных матэрыялаў варта вызначыць даклад аб беларуска-эсэраўскім руху, падрыхтаваны сакрэтным аддзелам Дзяржаўнага палітычнага ўпраўлення БССР у 1925 г. [5, л. 7]. У дадзеным дакладзе паведамлялася, што ў Празе існуе значны беларускі эсэраўскі цэнтр, які кіруе эсэраўскім рухам у БССР. Беларускія студэнты, якія пасля атрымання вышэйшай адукацыі ў ЧСР ехалі на працу ў БССР, называліся эсэраўскімі агентамі. Акрамя гэтага, цікавае прадстаўляе «Паведамленне» замежнага бюро Цэнтральнага камітэта Беларускай партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў (БПС-Р), матэрыялы якога адлюстроўваюць складаную ідэалагічную сітуацыю ў беларускім асяроддзі ў ЧСР [10, л. 70—70адв.].

Шырока прадстаўлена ў НАРБ бягучая перапіска беларускіх арганізацый у ЧСР з беларускімі арганізацыямі ў Вільні. Шмат важных звестак аб размеркаванні стыпендыі паміж беларускімі грамадска-палітычнымі арганізацыямі, адборы прэтэндэнтаў на стыпендыі, арганізацыі пераезду ў ЧСР змешчана ў перапісцы Таварыства беларускай школы ў Вільні (ТБШ) з Беларускай грамадой у Празе, Беларускай студэнцкай гурткам імя Ф. Скарыны, беларускім аддзелам Міністэрства адукацыі Латвіі [34, л. 6—6адв., 10, 22адв., 48—48адв., 50, 60, 75, 86; 35]. Так, інфармацыя пра тое, што ў ЧСР для беларусаў выдзелены стыпендыі на навучанне ў ВНУ, друкавалася ў віленскіх часопісах і газетах. Частка стыпендыі прызначалася беларускім грамадска-палітычным арганізацыям у Латвіі, дзе значная колькасць беларускай моладзі не мела магчымасці атрымаць вышэйшую адукацыю з-за дрэннага матэрыяльнага становішча.

Перапіска Беларускага студэнцкага саюза ў Вільні (БСС) з АБСА і іншымі беларускімі арганізацыямі ў ЧСР дазваляе даследаваць змест і характар дзейнасці найбуйнейшай беларускай студэнцкай арганізацыі міжваеннага перыяду — АБСА, а таксама класіфікацыю ўяўленне аб спектры беларускіх арганізацый, якія дзейнічалі ў ЧСР у пачатку 1930-х гг. [40]. Асабліва актыўна перапіска паміж АБСА і БСС вялася ў канцы 1920-х — першай палове 1930-х гг. Дадзеныя арганізацыі плённа супрацоўнічалі паміж сабой. Больш таго, у канцы 1920-х гг. БСС увайшоў у склад АБСА, а ў 1930 г. эканамічны, прэсавы і спартыўны аддзелы АБСА былі перанесены ў Вільню і склалі разам «Аддзел урада АБСА ў Вільні». Таму невыпадкова, што ў перапісцы абедзве арганізацыі давалі вельмі падрабязны агляд сваёй дзейнасці.

У пісьмах АБСА да Беларускага інстытута гаспадаркі і культуры ў Вільні (БГІК) за 1931—1932 гг. змешчаны просьбы аб матэрыяльнай дапамозе для ўдзелу ў міжнародных канферэнцыях, арганізаваных пад эгідай Міжнароднай канфедэрацыі студэнтаў [32, л. 102—103; 33, л. 90e].

Працэс фарміравання беларускай дыяспары ў ЧСР адлюстраваны ў дыпламатычнай перапісцы Дыпламатычнага прадстаўніцтва Беларускай Народнай Рэспублікі (БНР) у ЧСР за 1921—1924 гг. Так, пісьмы паўнамоцнага прадстаўніка БНР у ЧСР М. Вяршыніна да старшыні ўрада БНР В. Ластоўскага тычацца фінансавага боку дзейнасці беларускага прадстаўніцтва ў ЧСР за 1921 г. [11, л. 34, 37, 46, 58—59адв.]. У перапісцы Дыпламатычнага прадстаўніцтва БНР у ЧСР з міністрам замежных спраў БНР А. Цвікевічам за 1921—1923 гг. утрымліваецца каштоўная інфармацыя пра змест дзейнасці М. Вяршыніна ў адзначаны перыяд [11, л. 3—7, 21, 33, 38, 43—45адв., 67—68]. Апошні, у прыватнасці, кожны тыдзень рабіў агляды чэшскай прэсы (дасылаў іх А. Цвікевічу), змяшчаў у чэшскім друку артыкулы аб становішчы ў Беларусі. Акрамя ўсяго гэтага, М. Вяршынін займаўся непасрэднай падрыхтоўкай Першай Усебеларускай палітычнай канферэнцыі, якая адбылася ў верасні 1921 г. у Празе. Цікавыя звесткі аб арганізацыі прыезду беларусаў на вучобу ў ВНУ ЧСР выяўлены ў перапісцы Дыпламатычнага прадстаўніцтва БНР у ЧСР з Дыпламатычным прадстаўніцтвам БНР у Літве за 1922—1923 гг. [11, л. 8—9адв., 14, 15, 20; 14]. З гэтых пісьмаў можна даведацца аб тым, што М. Вяршынін адносіў спісы студэнтаў, якія мусілі прыехаць на навучанне, у Міністэрства замежных спраў (МЗС) ЧСР для зацвярджэння, а апошняе накіроўвала распараджэнні аб выдачы віз для беларускіх студэнтаў сваім консулам у Коўне, Рызе, Варшаве і Сафіі. Меркаваць аб пачатку арганізацыйнага жыцця беларускіх студэнтаў у ЧСР, а таксама пра ідэалагічную атмасферу ў іх асяроддзі дазваляе копія пісьма М. Вяршыніна прадстаўніку МЗС ЧСР пры Чэшска-ўкраінскім камітэце [14, л. 105—106адв.]. Так, у другой палове 1921 г. пры Беларускай грамадзе ў Празе была створана студэнцкая секцыя, а ўжо вясной 1922 г. адбыўся першы ідэалагічны раскол сярод беларускіх студэнтаў. Паводле даных перапіскі Дыпламатычнага прадстаўніц-

ва БНР у Літве з Чэхаславацкім і Нямецкім консульствамі ў Літве можна вызначыць лік беларускіх службовых асоб і студэнтаў, якія выехалі ў ЧСР у 1922—1923 гг. [15].

Даволі змястоўна ў фондах НАРБ прадстаўлена пратакольная дакументацыя беларускіх арганізацый, якія дзейнічалі ў ЧСР на працягу 1920-х — першай паловы 1930-х гг.

Асноўныя накірункі дзейнасці Беларускай рады ў Празе з лістапада 1923 г. (пачатак функцыянавання) і да снежня 1925 г. адлюстраваны ў пратаколах пасяджэнняў прэзідыума дадзенай арганізацыі [28]. На гэты час прыпаў найбольш актыўны перыяд грамадска-палітычнай дзейнасці Беларускай рады ў Празе, якая спрабавала заняць лідыруючае становішча сярод іншых арганізацый беларускай дыяспары ў ЧСР. Менавіта 1924—1925 гг. сталі для беларусаў у ЧСР вельмі багатымі на розныя мерапрыемствы. У 1924 г. Беларускай грамада ў Празе святкавала 40-я ўгодкі смерці В. Дуніна-Марцінкевіча, 6-я ўгодкі незалежнасці БНР. Падрабязныя даныя пра правядзенне гэтых урачыстасцей змяшчаюць адпаведныя пратаколы [20; 30]. ЧСР таксама стала месцам працягу дзейнасці групы беларускіх эсэраў на чале з Т. Грыбам. Пратакол нарады сяброў БПС-Р прысвечаны акурат пытанню падрыхтоўкі сталай партыйнай арганізацыі ў ЧСР [19]. Пратаколы камісіі па разглядзе справы па абвінавачанні студэнтамі-беларусамі братаў Вацлава і Францішка Пяткевічаў у шпіянажы і падробцы дакументаў для атрымання пенсіі сведчаць пра складаны ўзаемаадносіны ў беларускім студэнцкім асяроддзі [29]. У пратаколе рэвізійнай камісіі Беларускай рады ў Празе змешчаны каштоўныя звесткі аб дзейнасці дадзенай арганізацыі ў канцы 1920-х гг. [31, л. 3—5]. Цікава, што ў гэты час у склад кіраўніцтва Беларускай рады ў Празе ўваходзілі ў пераважнай большасці прадстаўнікі беларускага студэнцтва. Пратаколы пасяджэння ўправы Дапамаговага фонду ўкраінскіх і беларускіх студэнтаў у Празе дазваляюць прааналізаваць узровень беларуска-ўкраінскага супрацоўніцтва ў справе арганізацыі матэрыяльнай падтрымкі незабяспечаных студэнтаў ва ўмовах пагаршэння эканамічнага становішча і значнага скарачэння фінансавай падтрымкі з боку чэхаславацкіх улад у першай палове 1930-х гг. [21].

*Улікова-кантрольная дакументацыя* даволі шырока прадстаўлена ў фондах НАРБ. Заявы на атрыманне стыпендыі на навучанне ў ЧСР за 1922—1923 гг. адлюстроўваюць маштабы кампаніі па выбары кандыдатаў у Заходняй Беларусі [36—38]. Так, беларускія гімназіі ў Заходняй Беларусі не давалі сваім выпускнікам так званых «правоў публічнасці». Выпускнікі беларускіх гімназій, каб паступіць ва ўніверсітэт, былі вымушаны самастойна рыхтавацца да здачы дзяржаўных экзаменаў у польскай гімназіі, каб атрымаць атэстат сталасці. Да таго ж навучанне ва ўніверсітэце было платным. Таму магчымаць бясплатнага навучання ў ЧСР была, напэўна, адзіным шанцам для заходнебеларускай моладзі на атрыманне вышэйшай адукацыі. Колькасць жадаючых вучыцца ў разы перавышала колькасць выдзеленых стыпендыі. У

связі з гэтым праводзіўся вельмі жорсткі адбор. Пры прызначэнні ў лік стыпендыятаў бралася пад увагу сацыяльнае і матэрыяльнае становішча, удзел у беларускім руху, наяўнасць рэкамендацый ад беларускіх дзеячаў, навучальная ўстанова, якую скончыў кандыдат на атрыманне стыпендыі. Акрамя гэтага, тыя, хто ехаў на вучобу ў ЧСР па накіраванні віленскіх беларускіх арганізацый, падпісвалі абавязальства, згодна з якім пасля заканчэння навучання павінны былі вярнуцца працаваць на Бацькаўшчыну, напісаць і выдаць па сваёй спецыяльнасці адну кнігу на роднай мове, дапамагчы аднаму беларусу, вызначанаму ТБШ, атрымаць адукацыю за мяжой [39]. Прааналізаваўшы пасведчанні ТБШ аб накіраванні беларускіх студэнтаў на навучанне ў ЧСР [34, л. 7—9, 11, 17—18, 20, 45, 47, 51—55, 71—73], спіс студэнтаў-беларусаў, якія навучаліся ў Празе ў 1922 г. [35, л. 26], спіс кандыдатаў на стыпендыі на 1922/23 навучальны год, прадстаўленыя на зацвярджэнне ў МЗС ЧСР [35, л. 62—63], можна скласці ўяўленне аб колькасным складзе беларускага студэнцтва ЧСР у 1922 г. Так, у маі 1922 г. па стыпендыях чэхаславацкага ўрада ў ЧСР навучаліся 25 беларусаў, восенню 1922 г. лік нашых студэнтаў павялічыўся да 62 чалавек.

*Справаздачная дакументацыя.* Гэтая крыніца таксама знайшла адпаведнае ў фондах НАРБ. Фінансавыя справаздачы дыпламатычнага прадстаўніка БНР у ЧСР за 1921—1922 гг. змяшчаюць вельмі важныя звесткі пра фінансавы аспект дзейнасці Дыпламатычнага прадстаўніцтва БНР у ЧСР у першыя гады існавання [12, л. 27; 13, л. 1—6]. Дзейнасць беларусаў у ЧСР не ставалася па-за ўвагай кіраўніцтва БССР, якое было зацікаўлена ў ідэалагічнай пераарыентацыі беларускай моладзі з мэтай яе прыезду, пасля атрымання вышэйшай адукацыі, на працу ў Савецкую Беларусь. Таму неаднаразова арганізаваліся паездкі беларускіх пісьменнікаў і навукоўцаў у ЧСР. Так, у справаздачах У. Пічэты і З. Жылуновіча аб загранічных камандзіроўках сустрэкаюцца каштоўныя даныя аб іх знаходжанні ў ЧСР і кантактах з прадстаўнікамі беларускай моладзі [6, л. 25—32; 8, л. 31—35].

**Публіцыстычныя творы.** Грамадска-палітычная дзейнасць беларускай дыяспары ў ЧСР (1921—1935) паказана ў іх у значна меншай ступені ў параўнанні з дакументамі справаводства, прадстаўленымі ў фондах НАРБ. Да гэтай групы адносяцца прамовы, артыкулы і нататкі актыўных дзеячаў беларускай дыяспары ў Празе Т. Грыба і В. Русака. Найбольшую цікавасць выклікае артыкул Т. Грыба «Тэзісы аб культурна-нацыянальным аб'яднанні беларускага студэнцтва ў Празе», напісаны ў маі 1925 г. Галоўную прычыну раз'яднання ў беларускім студэнцкім асяроддзі Т. Грыб бачыў у тым, што беларускія студэнты былі ў пераважнай большасці ўцекачамі з Заходняй Беларусі, а не палітычнымі эмігрантамі (як гэта было ў рускіх і ўкраінцаў), вельмі маладога ўзросту, не мелі акрэсленага светапогляду, таму і падпадалі пад розныя ўплывы і мянялі свае настроі і перакананні. Выхад з дадзенай сітуацыі аўтар артыкула бачыў у стварэнні культурна-навуковага таварыства, якое аб'яднала б

па палітычных перакананнях беларускае студэнцтва на агульнай культурна-навуковай глебе [24]. Неўзабаве ў Празе было створана Беларускае (Крывіцкае) таварыства імя Ф. Скарыны, найбольш дынамічны перыяд дзейнасці якога прыйшоўся на другую палову 1920-х — першую палову 1930-х гг. Крывіцкае таварыства праводзіла актыўную асветніцкую працу шляхам чытання дакладаў і рэфератаў на розныя тэмы і выдання часопіса «Скры Скарыны». Акрамя гэтага, сведчанні аб грамадскай дзейнасці беларусаў у ЧСР адлюстраваны ў прамове Т. Грыба на ўрачыстым адкрыцці помніка на магіле П. Крачэўскага ў 1930 г. [25]. Нататкі і артыкул «Студэнцтва і ягоныя арганізацыі» В. Русака прадстаўляюць інфармацыю аб удзеле гэтага дзеяча ў грамадска-палітычным жыцці беларускай дыяспары ў ЧСР [5, л. 1—5; 17]. Так, В. Русак, паводле вышэйадзначаных крыніц, з'яўляўся старшынёй Беларускага нацыянальнага камітэта за мяжой, які знаходзіўся ў Празе. Ад імя дадзенага камітэта ў 1931 г. былі пададзены два мемарандумы ў Лігу Нацый. Акрамя гэтага, В. Русак у 1932 г. удзельнічаў у падрыхтоўцы і фінансаванні выдання мемарандума прэзідэнта Рады БНР на французскай мове.

**Эпістальярныя крыніцы.** Дакументы гэтага кшталту, якія знаходзяцца на захаванні ў НАРБ, маюць важнае значэнне ў вывучэнні жыцця і дзейнасці прадстаўнікоў беларускай дыяспары ў ЧСР у 1920-я гг. У прыватных пісьмах П. Крачэўскага да В. Ластоўскага і А. Цвікевіча ўтрымліваюцца звесткі аб удзеле П. Крачэўскага, які ў снежні 1921 г. — лютым 1922 г. знаходзіўся ў Празе, у арганізацыі беларускай дыяспары ў ЧСР, а таксама наладжванні кантактаў з прадстаўнікамі розных нацыянальнасцей былой Расійскай імперыі, для якіх ЧСР таксама стала месцам сталага жыхарства [11, л. 23—23адв., 26—26адв., 29—32адв.]. У пісьме Т. Грыба і Я. Мамонькі ў Віленскі акруговы камітэт БПС-Р падкрэсліваецца, каб на навучанне ў Прагу пасылаліся такія студэнты, якія пасля атрымання вышэйшай адукацыі маглі быць карыснымі грамадзянамі роднага краю і актыўнымі змагарамі за народную волю [26, л. 1]. У пераліску Л. Зайца, В. Захаркі, П. Крачэўскага, У. Пракулевіча з А. Цвікевічам за верасень—снежань 1924 г. можна знайсці рознабаковую інфармацыю пра грамадска-палітычную дзейнасць беларускай дыяспары ў ЧСР у адзначаны перыяд [9, л. 106—108адв., 110—110адв., 153—155адв., 157—166адв.]. Гэта і даныя пра дзейнасць Беларускай рады ў Празе і драматычнага гуртка, спробы стварэння кафедры беларусазнаўства, даклад В. Ластоўскага на сходзе беларускай дыяспары ў Празе ў кастрычніку 1924 г., расстаноўку палітычных сіл у асяроддзі беларускага студэнцтва ў Празе і інш. Пісьмы Л. Зайца і У. Пракулевіча ў рэдакцыю часопіса «Прамень» за 1926 г. маюць на мэце інфармаванне беларусаў ЧСР аб выніках Берлінскай канферэнцыі, дыскрэдытацыю пазіцыі П. Крачэўскага, прапаганду ідэі вяртання на сталае жыхарства ў БССР [16, л. 53—58адв., 61—62адв.].

**Перыядычны друк.** Гэтыя матэрыялы па вывучаемай праблеме, знойдзеныя ў фондах НАРБ, не надта шматлікія, але вельмі каштоўныя. У пер-

шую чаргу цікавасць прадстаўляюць даныя часопіса «Беларускі студэнт», які ў 1923 г. выдаваўся ў Празе [22]. Так, інфармацыя, пададзеная ў раздзеле «Хроніка» гэтага часопіса, дае магчымасць скласці даволі дакладную карціну грамадска-палітычнага жыцця беларускай дыяспары ў ЧСР у канцы 1922—1923 гг. У аглядзе замежнага друку, падрыхтаваным Упраўленнем справамi Савета Народных Камісараў (СНК) і Эканамічнай нарадай БССР, прысутнічаюць даныя пра Сацыялістычную Лігу Новага Усходу, арганізацыю, у дзейнасці якой актыўны ўдзел прымалі беларускія эмігранты ЧСР (Т. Грыб, В. Чарнецкі, В. Захарка, П. Крачэўскі) [7, л. 4—5].

Такім чынам, матэрыялы фондаў Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь уяўляюць значную цікавасць і навуковую каштоўнасць для раскрыцця тэмы, прысвечанай грамадска-палітычнай дзейнасці беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі (1921—1935). Найбольш рэпрэзентаванай групай крыніц з'яўляюцца матэрыялы справаводства, прычым у пераважнай большасці гэта арганізацыйна-распарадчая дакументацыя (статуты, інфармацыйна-даведачныя матэрыялы, бягучая перапіска арганізацый і ўстаноў, пратакольная дакументацыя). У значна меншай ступені прадстаўлена ўлікова-кантрольная (заявы, спісы, абавязачельствы, пасведчанні) і справаздачная дакументацыя. Астатнія групы крыніц (публіцыстычныя творы, эпістальныя крыніцы і перыядычны друк) не знайшлі шырокага адлюстравання ў фондах НАРБ, але, нягледзячы на гэта, дадзеныя матэрыялы па інфармацыйнай насычанасці не нашмат уступаюць матэрыялам справаводства і з'яўляюцца вельмі запатрабаванымі пры вывучэнні грамадска-палітычнай дзейнасці беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі (1921—1935). Зыходзячы з пункту гледжання раскрыцця даследуемай тэмы, лепш за ўсё ў фондах дадзенага архіва прадстаўлены наступныя аспекты праблемы: фарміраванне беларускай дыяспары, грамадска-палітычная дзейнасць беларусаў у Чэхаславакіі ў 1920-я гг., функцыянаванне Аб'яднання беларускіх студэнцкіх арганізацый у першай палове 1930-х гг. Таму для глыбокага і змястоўнага вывучэння грамадска-палітычнай дзейнасці беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі (1921—1935) неабходна выкарыстанне ўсяго комплексу крыніц, якія знаходзяцца на захаванні ў іншых беларускіх і замежных архівах.

#### Спіс выкарыстаных крыніц і літаратуры

1. Зубко, В. Беларуская пражская эміграцыя і Украінскі педагагічны інстытут імя М. Драгаманава (1923—1933) / В. Зубко // Кантакты і дыялогі. — 2001. — № 2—3. — С. 14—17.
2. Зубко, О. Громадско-культурна дзейнасць білоруської та української діаспоры у Чехо-Словацкіні в 1921—1939 рр. / О. Зубко // Дыяспара, культуралогія, гісторыя. — Мінск: Голас Радзімы, 2006. — С. 67—75.
3. Ляхоўскі, У. Грамадска-культурная чыннасць беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі ў 1921—1938 гг. / У. Ляхоўскі // Грамадска-культурная чыннасць беларускай і расійскай эміграцыі ў Чэхаславакіі, 1921—1938: Каталог: Выстава ў Нац. музеі гісторыі і

- культуры Беларусі, з 27 мая па 3 ліп. 2002 г. / Уклад.: Т. Р. Воранава і інш. — Мінск: НАРБ, 2002. — С. 21—31.
4. Ляхоўскі, У. Чэхія і беларускі вызвольны рух у першай трэці XX ст. / У. Ляхоўскі // *Białoruś w XX stolecu. W kregu kultury i polityki / pod red. D. Michaluk.* — Toruń, 2007. — С. 491—522.
  5. Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). — Ф. 4п (Цэнтральны камітэт КП(б)Б). — Воп. 1. — Спр. 2482. Рэзалюцыі пленума ЦК КПЗБ, даклад пра беларуска-эсэраўскі шавіністычны рух (па матэрыялах сакрэтнага аддзела ДПУ БССР) на 29 кастрычніка 1925 г., прывітанне ЦК КПЗБ ЦК КП(б)Б у сувязі з 6-й гадавінай вызвалення Беларусі ад белапалякаў (ліпень 1926 г.), ліпень — 13 лістапада 1926 г.
  6. Там жа. — Спр. 2498. Выпіскі з пратаколаў бюро ЦК КП(б)Б і Прэзідыума ЦК КП(б)Б, 1926—1928 гг.
  7. Там жа. — Спр. 3736. Агляды замежнага друку (выданне Кіравання справамi СНК і Эканамічнай нарады БССР), 26 жніўня 1927 г. — 20 красавіка 1928 г.
  8. Там жа. — Ф. 205 (Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт). — Воп. 1. — Спр. 6335. Асабістая справа У. Пічэты.
  9. Там жа. — Ф. 325 (Рада Народных Міністраў БНР). — Воп. 1. — Спр. 9. Пратаколы сходаў членаў прэзідыума Рады і ўрада БНР у Празе, даклад аб становішчы беларускіх школ і гімназій у Латвіі, 1918—1926 гг.
  10. Там жа. — Спр. 56. Дакументы аб стварэнні і дзейнасці БПС-Р і яе груп за мяжой (рэзалюцыі, дэкларацыі, адозвы, звароты, заклікі), 1922—1924 гг.
  11. Там жа. — Спр. 131. Перапіска з паўнамоцным прадстаўніком БНР у Чэхаславакіі аб яго дзейнасці. Праект статута Саюза народаў Усходняй Еўропы (дата адсутнічае). Кароткі пералік міжнародных і мясцовых палітычных падзей, 1920—1923 гг.
  12. Там жа. — Спр. 176. Каштарысы выдаткаў на ўтрыманне канцэлярыі Рады Народных Міністраў, Міністэрства фінансаў БНР і Дыпламатычнай місіі БНР у Празе, 1921 г.
  13. Там жа. — Спр. 187. (Інфармацыя) «Прэсы аб Беларусі», тэкст артыкула «Голас Беларуса» (аб літоўска-беларускіх адносінах), фінансавыя справаздачы паўнамоцнага прадстаўніка ўрада БНР у Чэхаславакіі, 1921—1922 гг.
  14. Там жа. — Спр. 200. Адносіны Дыпламатычнага прадстаўніцтва БНР у Літве Дыпламатычнаму прадстаўніцтву БНР у Чэхаславакіі, 1922—1923 гг.
  15. Там жа. — Спр. 201. Перапіска Дыпламатычнага прадстаўніцтва БНР у Літве з Чэхаславацкім консульствам у Літве аб выдачы віз на ўезд у Чэхаславакію службовым асобам і беларускім студэнтам, 1921—1923 гг.
  16. Там жа. — Спр. 222. Лісты ў рэдакцыю бюлетэня Рады БНР, часопіса «Новы Прамень» у сувязі з ліквідаваннем урада БНР, 1923—1927 гг.
  17. Там жа. — Ф. 459 (Асабісты фонд В. М. Русака). — Воп. 1. — Спр. 1. Сшытак В. М. Русака з вершамі, аўтабіяграфіяй, нататкамі і іншымі запісамі, [1923]—1942 гг.
  18. Там жа. — Спр. 5. В. М. Русак «Студэнцтва і ягоныя арганізацыі», «З сям'і складоўца народы і людствы», [В. М. Русак] «Паведамляючы аб гэтым і з'яўляючыся выразнікам волі народу, Слуцкая Рада...» (няма канца). Артыкулы, 1927—[1940-я] гг.
  19. Там жа. — Спр. 44. Пратакол нарады сяброў БПС-Р у Чэхаславакіі, 1923 г.
  20. Там жа. — Спр. 53. Пратакол і спіс прысутных беларусаў на арганізацыйным сходзе па правядзенні ўрачыстага святкавання 40-х угодкаў смерці В. Дуніна-Марцінкевіча, 1924 г.

21. Там жа. — Спр. 54. Дакументы Дапамагавага фонду ўкраінскіх і беларускіх студэнтаў у Празе (пратакты і спіс прысутных агульнага сходу фонду, грашовая справаздача за перыяд 01.03—30.11.1931 г., пратаколы № 1—7, 9 пасяджэння ўправы фонду і інш.), 1931—1935 гт.
22. Там жа. — Спр. 55. «Беларускі студэнт». Штомесячны часопіс. № 1—5. — Прага, 1923 г.
23. Там жа. — Спр. 56. Дэкларацыя Таварыства студэнтаў беларусаў і маларосаў «Адзінства рускай культуры», 1925 г.
24. Там жа. — Ф. 567 (Асабісты фонд Т. Т. Грыба). — Воп. 1. — Спр. 2. Т. Т. Грыб. «Гэзісы аб культурна-нацыянальным аб'яднанні беларускага студэнцтва ў Празе». Артыкул, 1925 г.
25. Там жа. — Спр. 14. Прамова Т. Т. Грыба на ўрачыстым адкрыцці помніка на магіле П. А. Крачэўскага, выступленне [Т. Т. Грыба] у дыскусіі па дакладзе старшыні Усерасійскага ўстаноўчага сходу В. М. Чарнова «Сучасны стан Расіі і пазіцыя партыі эсэраў», [1930 г.].
26. Там жа. — Спр. 23. Письмы Т. Т. Грыба і Я. А. Мамонькі, Т. Т. Грыба ў Віленскі акруговы камітэт БПС-Р, дырэкцыі г. Прага (Чэхаславакія), У. Шалешку, М. Я. Шапавалу, 1922, 1931, 1932 гт.
27. Там жа. — Ф. 571 (Беларуская рада ў Празе). — Воп. 1. — Спр. 1. Статут Беларускай рады ў Празе, [1923 г.].
28. Там жа. — Спр. 2 — Дакументы аб дзейнасці Беларускай рады ў Празе (працікол устаноўчага сходу ініцыятыўнай групы заснавальнікаў, пратаколы сходаў прэзідыума, спісы студэнтаў, прадстаўленых на залічэнне ва ўкраінскія вышэйшыя школы Чэхаславакіі і інш.), 1923—1925 гт.
29. Там жа. — Спр. 3. Дакументы па абвінавачанні студэнтамі-беларусамі братаў Вацлава і Францішка Пяткевічаў у шпіянажы і падробцы дакументаў для атрымання пенсіі (заява ў Беларускаю раду ў Празе, акт і пратаколы камісіі па разглядзе справы і інш.), 1923—1924 гт.
30. Там жа. — Спр. 4. Дакументы аб арганізацыі і правядзенні святкаванняў з нагоды 6-х угодкаў незалежнасці БНР у Празе (запрашэнні, віншавальныя адрасы, пратаколы і інш.), 1924 г.
31. Там жа. — Спр. 5. Абвестка аб рэгістрацыі беларусаў у Чэхаславакіі і пратакол рэвізійнай камісіі Беларускай рады ў Празе, 1924, 1929 гт.
32. Там жа. — Ф. 880 (Беларускі інстытут гаспадаркі і культуры). — Воп. 1. — Спр. 10. Матэрыялы аб працы беларускіх школ і гурткоў (пратакты, планы, справаздачы, перапіска і інш.), 1930—1931 гт.
33. Там жа. — Спр. 11. Перапіска з беларускімі школамі і гурткамі па арганізацыйных і гаспадарчых пытаннях, 1927—1931 гт.
34. Там жа. — Ф. 883 (Таварыства беларускай школы). — Воп. 1. — Спр. 17. Пасведчанні аб заканчэнні школ і гімназій, 1922 г.
35. Там жа. — Спр. 18. Заявы сяброў таварыства аб прыёме іх на навучанне, накіраванні на навучанне ў Пражскі ўніверсітэт, 1922 г.
36. Там жа. — Спр. 21. Заявы студэнтаў аб выплаце ім стывендыі ў пражскіх навучальных установах і дакументы аб адукацыі, 1922—1923 гт.
37. Там жа. — Спр. 22. Заявы студэнтаў аб выплаце ім стывендыі ў пражскіх навучальных установах і дакументы аб адукацыі, 1922 г.

38. Там жа. — Спр. 31. Заявы студэнтаў аб выплаце стывендыі ў Пражскім ўніверсітэце, 1922—1923 гт.
39. Там жа. — Спр. 32. Абавязальствы студэнтаў Пражскага ўніверсітэта аб вяртанні на працу ў Беларусь, 1922—1923 гт.
40. Там жа. — Ф. 884 (Беларускі студэнцкі саюз у Вільні). — Воп. 1. — Спр. 1, 3, 6а, 6б, 8, 9, 12, 13, 27, 47. Перапіска БСС у Вільні з «Беларускім Саколам» у Празе, Беларускім студэнцкім гуртком імя Ф. Скарыны ў Празе, АБСА, 1922—1934 гт.
41. Там жа. — Спр. 52. Статут АБСА.
42. Ходзін, С. М. Крыніцы гісторыі Беларусі (гісторыка-генетычнае і кампаратыўнае вывучэнне) / С. М. Ходзін. — Мінск: БДУ, 1999. — 192 с.
43. Ямкова, О. Белорусское студенчество в украинских высших школах Чехословакии в 1920—1930-е гг. / О. Ямкова // Беларускі гістарычны зборнік. — 2005. — № 24. — С. 96—117.
44. Kolenovská, D. Běloruská emigrace v Československu (1918—1939) / Daniela Kolenovská // Soudobé dějiny. — 2007. — № 1. — S. 78—93.

*Артыкул паступіў у рэдакцыю 11.03.2011*

## ЗМЕСТ

<b>АРТЫКУЛЫ.....</b>	<b>5</b>
<i>О. А. Ледовская.</i> О Государственной программе «Архивы Беларуси» на 2011—2015 гг. ....	5
<i>А. Е. Рыбаков.</i> «Принять предложение трудового коллектива...» (к 20-летию Белорусского научно-исследовательского института документоведения и архивного дела).....	11
<i>А. М. Сарокін.</i> Уклад БелНДЦДАС у распрацоўку гісторыі дзяржаўнасці Беларусі (з 1919 г. — на цяперашні час).....	43
<i>В. В. Баландін, Е. И. Третьяк.</i> 70 лет Белорусскому государственному архиву кинофотофонодокументов.....	51
<b>В. В. Федосов.</b> О взаимосвязях общей теории архивоведения и теории экспертизы ценности документов.....	62
<i>А. Н. Сужач.</i> Критерии выделения из массива электронной переписки документов, подлежащих включению в документную систему организации.....	70
<i>Я. С. Мальчэўскі.</i> Станаўленне і развіццё дзяржаўнай патэнтавай службы ў Рэспубліцы Беларусь.....	86
<i>А. М. Таратута.</i> Органы мясцовага кіравання і самакіравання на тэрыторыі Заходняй Беларусі ў 1919—1939 гг. ....	98
<i>А. І. Буча.</i> Матэрыялы аб грамадска-палітычнай дзейнасці беларускай дыяспары ў Чэхаславакіі (1921—1935) у фондах Нацыянальнага архіва Рэспублікі Беларусь.....	107
<i>А. В. Бурачонок.</i> Фарміраванне слоя прадпрымальнікаў у фабрычна-заводскай сферы вытворчасці Беларусі ў другой палове XIX — пачатку XX ст.: аналіз крыніц.....	117
<i>Ф. А. Некрашэвіч.</i> Источники по истории Отдельного Литовского корпуса (1817—1831 гг.).....	125
<i>А. М. Лукашэвіч.</i> Источники о «Польском вопросе» во внешнеполитической доктрине Российской империи (март 1801 г. — июнь 1812 г.).....	133
<i>В. В. Урублеўскі.</i> Даследаванне інвентароў XVI—XVIII стст. у беларускай гістарыяграфіі і перспектывы іх разгляду з пазіцыі гісторыі штодзённасці.....	145
<i>Ю. В. Нестерович.</i> Заголовок к историческому документу (терминологический аспект).....	156
<i>І. П. Клімаў.</i> Скарочаныя напісанні ў старажытным пісьменстве.....	165
<b>ПУБЛІКАЦЫІ ДАКУМЕНТАЎ.....</b>	<b>187</b>
<i>І. А. Сынкова.</i> Аповед пра Сарматэлю 1493 г.....	187

<i>О. Б. Келлер.</i> Интересные сведения по истории Беларуси, зафиксированные в старопечатных немецкоязычных «летучих листках» XVI в. ....	198
<i>Я. К. Анішчанка.</i> Малавядомыя крыніцы пра «Віленскую асацыяцыю» 1797 года.....	214
<i>И. Н. Шпилевская.</i> О подготовке сельских писарей из детей казенных крестьян.....	218
<i>В. В. Гарбачова.</i> Ігнацій Клокоўскі і Іаахім Лялефель (1822—1830 гг.).....	222
<b>«КРУГЛЫ СТОЛ» ПА ТЭМЕ «АКТУАЛЬНЫЯ ПРАБЛЕМЫ МЕТАДАЛОГІІ І МЕТОДЫКІ ПУБЛІКАЦЫІ ГІСТАРЫЧНЫХ ДАКУМЕНТАЎ У РЭСПУБЛІЦЫ БЕЛАРУСЬ».....</b>	<b>234</b>
<i>А. І. Шаланда.</i> Да праблемы выдання польскамоўных крыніц па гісторыі Беларусі XVI — першай паловы XIX ст.: галоўныя метадычныя прыёмы і метадалагічныя прынцыпы.....	235
<i>Ю. В. Нестерович.</i> Целесообразность оптимизации и модернизации ряда терминов археографии (логико-эпистемологические основания).....	245
<i>В. С. Пазднякоў.</i> Выкарыстанне дужак у археографіі пры перадачы тэксту дакументаў.....	248
Выступленні ў дыскусіі.....	251
<b>ПОСТАЦІ.....</b>	<b>257</b>
<i>Е. А. Макаренко.</i> К 80-летию со дня рождения Анейчик Юзефы Ивановны.....	257
<i>Н. М. Дзятчык.</i> Сапраўдны беларускі інтэлігент з выражанай нацыянальнай адметнасцю (да 80-годдзя з дня нараджэння У. А. Сарокі).....	258
<i>О. В. Бирюкова.</i> 75-летний юбилей Альбины Викторовны Капицы.....	262
<i>О. В. Бирюкова.</i> Юрий Александрович Капица — старейший архивист Беларуси.....	264
<i>В. У. Бабкова.</i> Юбілей Альбіны Францаўны Аляксандравай (да 70-годдзя з дня нараджэння).....	265
Ніна Михайловна Быкова.....	267
<i>Р. Ф. Горячева.</i> Архивная и дивная (к 70-летию со дня рождения Т. Н. Юрченко).....	268
<i>М. Ф. Шумейка.</i> Ад краязнаўства да архівазнаўства (да 60-годдзя з дня нараджэння С. М. Асіноўскага).....	269
<i>А. С. Забялінская.</i> Да 80-годдзя Дзмітрыя Пятровіча Нарановіча (03.10.1931—12.12.2003).....	271
<i>Т. М. Свистунова, В. П. Коханко.</i> Анна Васильевна Сырцова (Ходусева) (27.11.1931—04.12.2005).....	273
<i>А. М. Грыневіч.</i> Памяці С. І. Мурмылы (да 70-годдзя з дня нараджэння).....	276



<i>Змест</i>	295
Памяти Валентины Аркадьевны Данильченко .....	276
<b>Рэзюмэ</b> .....	<b>279</b>
<b>Резюме</b> .....	<b>283</b>
<b>Summary</b> .....	<b>288</b>
<b>Правілы для аўтараў</b> .....	<b>291</b>

Адказнасць за дакладнасць перадачы тэксту дакументаў, цытат і спасыллак нясуць аўтары артыкулаў і публікацый дакументаў.

## CONTENTS

<b>ARTICLES</b> .....	<b>5</b>
<i>V. A. Ledauskaya</i> . About the State Program «Archives of Belarus» for 2011—2015 .....	5
<i>A. Ya. Rybakou</i> . «Accept the Proposal of the Personnel ...» (to the 20 <sup>th</sup> Anniversary of the Belarusian Research Institute for Documentation Science and Archival Affairs) .....	11
<i>A. M. Sarokin</i> . Contribution of the Belarusian Research Institute for Documentation Science and Archival Affairs to the Development of History of Belarusian Statehood (from 1919 to the Present) .....	43
<i>V. V. Balandzin, A. I. Tratsyuk</i> . 70 Years of the Belarusian State Archives of Films, Photographs and Sound Recordings .....	51
<i>U. V. Fiadosau</i> . About the Relationships Between the General Theory of Archival Science and Theory of Examination of Documents Value .....	62
<i>A. M. Sukach</i> . Criteria for Identification of E-mails as Records to Capture into the Records Management System of Organisation .....	70
<i>Ya. S. Malcheuski</i> . Formation and Development of the State Patent Service of the Republic of Belarus .....	86
<i>A. M. Taratuta</i> . Local Government and Self-government in Western Belarus in 1919—1939 .....	98
<i>A. I. Bucha</i> . Materials About the Social and Political Activity of the Belarusian Diaspora in Czechoslovakia (1921—1935) in the Collections of the National Archives of the Republic of Belarus .....	107
<i>A. V. Burachonak</i> . Formation of a Stratum of Entrepreneurs in the Factory Sphere of Industry in Belarus in the Second Half of 19 <sup>th</sup> — Early 20 <sup>th</sup> Century .....	117
<i>P. A. Nekrashevich</i> . Sources of the History of the Separate Lithuanian Corps (1817—1831) .....	125
<i>A. M. Lukashevich</i> . Sources on «Polish Question» in Diplomatic Doctrine of Russian Empire (March 1801 — June 1812) .....	133
<i>W. V. Urublewski</i> . The Study of Inventories of 17—18 <sup>th</sup> Centuries in the Belarusian Historiography and the Prospects for Their Consideration from the Standpoint of the History of Everyday Life .....	145
<i>Yu. U. Nesciarovich</i> . Title of Historical Document (Terminological Aspect) .....	156
<i>I. P. Klimau</i> . The Abbreviated Writings in Ancient Texts .....	165
<b>PUBLICATIONS OF DOCUMENTS</b> .....	<b>187</b>
<i>I. A. Synkova</i> . Narration About Sarmatia 1493 .....	187
<i>V. B. Keler</i> . Interesting Facts on History of Belarus Recorded in German «Flying Sheets» of 17 <sup>th</sup> Century .....	198
<i>Ya. K. Aniszcanka</i> . Little Known Documents About «Wilno Association» of 1797 .....	214

<i>I. M. Shpileuskaya. About the Preparation of Rural Clerks from the Children of State Peasants</i> .....	218
<i>V. V. Garbachova. Ignacy Klukowski and Joachim Lelewel (1822—1830)</i> .....	222
<b>«CIRCULAR TABLE» ON ACTUAL PROBLEMS OF METHODOLOGY AND TECHNIQUES IN PUBLICATION OF HISTORICAL DOCUMENT IN REPUBLIC OF BELARUS.....</b>	<b>234</b>
<i>A. I. Shalanda. To the Problem of Publication of Polish Sources for the History of Belarus of 17<sup>th</sup> — the First Half of 19<sup>th</sup> Century: the Major Instructional Techniques and Methodological Principles</i> .....	235
<i>Yu. U. Nesclarovich. The Expediency of Optimization and Upgrading of a Number of Archeographical Terms (Logical and Epistemological Reasons)</i> .....	245
<i>V. S. Pazdniakou. Using of Brackets in Archeography in the Transmission of Text Documents</i> .....	248
<i>Statements in the Debate</i> .....	251
<b>PERSONALITIES</b> .....	<b>257</b>
<i>A. A. Makaranka. To the 80<sup>th</sup> Anniversary of Josefa Ivanovna Aneychik</i> .....	257
<i>N. M. Dziatchyk. Real Belarusian Intellectual with a Strong National Feature (to the 80<sup>th</sup> Anniversary of U. A. Saroka)</i> .....	258
<i>V. U. Birukova. 75<sup>th</sup> Anniversary of Albina Victorovna Kapitza</i> .....	262
<i>V. U. Biriukova. Yuri Aleksandrovich Kapitza — the Oldest Archivist of Belarus</i> .....	264
<i>V. U. Babkova. Albina Frantsauna Aliaksandrava Jubilee (to the 70<sup>th</sup> Anniversary of Her Birth)</i> .....	265
<i>Nina Mihaylovna Bykova</i> .....	267
<i>R. F. Garachava. Archives and Wonderful (to the 70<sup>th</sup> Anniversary of T. N. Yurchenko)</i> .....	268
<i>M. F. Shumeyka. From Local History to Archival Studies (to the 60<sup>th</sup> Anniversary of S. M. Asinowski)</i> .....	269
<i>A. S. Zabyalinskaya. To the 80<sup>th</sup> Anniversary of Dzmitry Piatrovich Naranovich (03.10.1931—12.12.2003)</i> .....	271
<i>T. M. Svistunova, V. P. Kohanko. Anna Vasilevna Syrcova (Hoduseva) (27.11.1931—04.12.2005)</i> .....	273
<i>A. M. Grynevich. In Memory of S. I. Murmyla (to the 70<sup>th</sup> Anniversary of his birth)</i> .....	276
<i>In Memory of Valentina Arkadyevna Danilchenko</i> .....	276

Навуковае выданне

**Беларускі археаграфічны штогоднік**

Заснаваны ў 2000 годзе

Выпуск 12

Рэдактары *Т. М. Мальцава, Т. С. Трыгубовіч*  
 Карэктары *Т. В. Салавей, А. У. Хмялеўская*  
 Камп'ютарная вёрстка *П. А. Рэзванава*  
 Тэхнічны рэдактар *Л. Д. Ламзіна*

Падпісана да друку 24.11.2011. Фармат 60×84<sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Папера афс.  
 Рызаграфія. Ум. друк. арк. 17,32. Ул.-выд. арк. 17,75. Тыраж 100 экз. Заказ 9.

Беларускі навукова-даследчы інстытут дакументазнаўства і архіўнай справы (БелНДЦДАС).  
 ЛІ № 02330/0494378 ад 16.03.2009.  
 Вул. Крапоткіна, 55, 220002, г. Мінск.